

UNGDOMSFORSKNINGEN SOM PERSPEKTIV OG MULIGHED

Sven Mørch

Unge er placeret i en særlig verden af individuelle og sociale udfordringer. De befinder sig i en overgangsfase mellem at være barn og voksen. Det er derfor ikke så underligt, at ungdomsforskningen er blevet et trafikcenter for videnskabelige teoridannelser og faglige uenigheder.

Ungdomsforskningen er optaget af at forstå unges både samfundsmæssige og individuelle udfordringer. Det betyder på den ene side, at ungdomsforskningen forandrer sig med ungdomslivets ændringer, men på den anden side også, at den har en tilbøjelighed til at dele sig i to hovedtilgange, en psykologisk og en social. I en psykologisk diskurs kommer den individuelle udvikling fra barn til ung i fokus og i en social diskurs rettes opmærksomheden på unges udvikling til at kunne fungere i samfundet.

For begge diskurser gælder det, at de er optaget af ungdomslivets forandringer. Dette betyder imidlertid ikke, at ungdomslivets forandringer gives samme status i forskningen. Ungdomsdiskurserne ser ungdomslivet enten som unges grundlag eller unges omstændigheder og skaber hermed forskellige ungdomsteorier.

I denne artikel analyseres ungdomsdiskursernes udvikling, og det vises, hvilke muligheder og perspektiver der følger en ungdomsforskning, som ikke blot forstår samfundsmæssige forhold som omstændigheder for individuel udvikling, men som sætter ungdomslivet som grundlag for en ungdomsforståelse. Denne analyse har ikke til formål at ophæve de to hoveddiskurser, men at pege på, at en handlingsteoretisk socialpsykologisk ungdomsforskning, som ser ungdomslivet som unges udviklingsgrundlag, giver muligheder for at inddrage perspektiver fra begge diskurser i udviklingen af en forståelse af unges sociale og subjektive udfordringer og problemer.

Sven Mørch er dr.phil. og lektor ved Institut for Psykologi ved Københavns Universitet. Disputatsen "At forske i Ungdom" fra 1985 har dannet grundlag for en bred interesse for socialpsykologi, ungdomspædagogik og ungdomsforskning. Han har i 14 år været medlem af forskningsgruppen EGRIS, som inden for EU's rammeprogrammer har forsket i ungdoms- og uddannelsesforhold i Europa. Senest med temaet "Etniske minoritetsunge i Europa".

Unge som et problem

Baggrunden for ungdomsforskningens udvikling og grunden til dens væsentlighed er, at ”unge er et problem”. Denne konstatering kan genfindes i utallige fremstillinger lige fra antikken til i dag. Opgaven, at få lært børn og unge mennesker de samfundsmæssige spilleregler, har altid stået som en udfordring. I dag kan vi imidlertid læse om problemunge alle steder, og vi kan se billeder af unge, der hænger ud eller laver ballade. Og uanset retorikken af og til kan være fuld af lovsange over unge, så ligger frygten altid bag: Bare det nu ikke går galt, bare de ikke bliver til et problem.

At unge ses som et problem, som kræver viden, har imidlertid mange niveauer. Helt overordnet kan unge selvfølgelig udgøre et problem for samfundet, hvis de bliver ”banditter”, voldelige, kriminelle, bz’ere etc. eller hvis de falder af vejen til en senere voksen social integration. Men også i dagligdagen kan problemerne komme i fokus: Passive unge, unge som dovne, uopdragne, uengagerede i skolens arbejde etc. Og især er der opstået en stigende opmærksomhed på, at unge kan skabe problemer for sig selv. Selvmordstrusler, identitetsproblemer, cutting og spisevægring står højt på psykologers tjeklister.

Hvis vi skulle finde en passende overskrift, som kan samle vores opmærksomhed på unge og ungdomsproblemer, så kunne den være, at unges udvikling eller individualisering kan udgøre en social integrativ udfordring for samfundet og dem selv i betydningen, at deres indgåen i ungdomslivet og deres vej ind i samfundet kan tegne sig problematisk.

Selv om denne opmærksomhed på unges sociale integrationsudfordring af nogle ses som for meget rettet mod tilpasning og undertrykkelse af identitet og individualitet, så er dette ikke nødvendigvis rigtigt. Den sociale integration efterlyser ’identitet og individualitet’ som en forudsætning for, at man kan forandre sit liv og samfundet.¹ Unge skal blive aktører eller udvikle aktørkompetencer i deres liv. Især er det væsentligt at være opmærksom på, at ungdomslivet forandrer sig med samfundsmæssige forandringer, og at de store samfundsmæssige forandringer og forandringer i uddannelsesmønstre og sociale former, som er fulgt med ”senmoderniteten”, peger på, at netop de enkelte unges liv og udfordringer er bestemt af ændringer i samfundet og i de socialt integrative former. Derfor stiller omfattende samfundsmæssige forandringer endnu større krav om at forstå unge i et socialt integrativt perspektiv. Denne opmærksomhed peger selvfølgelig også på, at udfordringerne for unge kan skabe stigende udfordringer og

---

1 Det er jo interessant, at det ofte er de veluddannede og socialt integrerede, som står for opgør og forandring. Man kan blot tænke på 68-generationen og kvindeopgøret. I dag ser vi de samme, og for mange forbløffende, forhold gøre sig gældende blandt unge med en anden etnisk baggrund. Kritikken og radikaliseringen kommer ikke mindst fra de bedst integrerede unge.

vanskeligheder. Den sociale integrations udfordringer kan også efterlade unge med personlige og identitetsmæssige ar.

De senere års ungdomsforskning

Hvis vi forsøger at indfange de senere års ungdomsforskning, er det nødvendigt at se på både det fokus på unge, som forskningen sætter, på dens teoretiske perspektiver og også på dens metodiske og forskningsmæssige tilgang. På denne måde bliver det tydeligt, at ungdomsforskningen ser unge igennem et komplekst forskningsmæssigt og samfundsmæssigt vindue eller som en samfundsmæssig og social ungdomsdiskurs, også selv om den fokuserer på psykologiske udfordringer for unge. Det kan derfor ikke undre, at ungdomsforskningen forandrer sig med samfundets forandringer og unges udfordringer. Hvis man bruger Mannheims perspektiv, kan man tale om, at der findes forskellige generationer af ungdomsforskning, som følger ungdommens ændrede former og udvikling (Mannheim 1952).

Når vi i første række blot ser på ungdomsforskningen i efterkrigstidens senmoderne perspektiv, kan vi tegne denne oversigt:

Ungdomsforskningens generationer

Ungdomsforskning	1950/60'erne	1970/80'erne	1990'erne	2000'erne
Fokus	Problem unge	Ressourcefulde unge	Usikre unge	Innovative unge
Forskningsinteresse	Integration	Modstand	Transition	Deltagelse
Perspektiv	Værdsatte	Oprørske	Sårbare	Kompetente
Tilgang	Autoritær	Solidarisk	Beskyttende	Støttende
Uddannelses- mæssige perspektiver	Formel læring	Uformel læring	Ikke formel læring	Case og kontekstual læring
Centrale forskningsfelter	Psykologi / Kriminologi	Kulturstudier/ Socialpsykologi	Psykologi/ sociologi	Pædagogik/ social psykologi
Politiske perspektiver og anbefalinger	Resocialisering	Kulturel differentiering	Rådgivning, coaching	Individuel differentiering?

Figur 1.

(Mørch, 2005)

Oversigten peger på, hvorledes unges plads eller rolle i samfundet opleves i forandring, og hvorledes dette har betydning for ungdomsforskningens fokus, interesser, teoridannelser og politiske perspektiver. Det interessante her er, at hvis vi ser ungdomsforskningen som optaget af at finde den 'rig-

tige' diskurs om unge, så er der i første række tale om et overordnet skred i ungdomsdiskursen mellem unge som problem og unge som ressource. Dette skred fulgte ungdomsoprøret, som bredt set ændrede ungdomsdiskursen fra et autoritært ungdomskritisk perspektiv til en ungdomspositiv diskurs – en ændring, som nok ikke mindst skyldtes en ændring i ungdomsforskergruppens alder og position og en ændring i forskningens fokus fra at forstå unges skole- og dagligdags udfordringer til at se på ungdomskultur. Derefter skete der et interessant skift til en opmærksomhed på unges vanskeligheder i den senmoderne verden. Opmærksomheden rettede sig nu mod de stigende udfordringer for unge, og at unge derfor blev mere sårbare og psykologisk udsatte. Og endelig er der i dag udviklet en fokusering på velfungerende unge, på talenterne, som skal stå for fremtidens innovative udfordringer. Imidlertid er det interessant, at alle diskurser jo til stadighed er til stede, når først de er blevet fortalt. Alle diskurser er stadig væsentlige i ungdomsopmærksomheden og i ungdomsforskningen. Det er i dag muligt *at vælge* en diskurs om unge, og dette valg af diskurs ser ud til at følge både en forståelse af unges integrative udfordringer og forskellige samfundsmæssige aktørgrupper ud fra deres politiske tilhørsforhold og deres relation til unge. Ungdomsforskning er derfor i dag en mangefacetteret forskning, som dækker mange udfordringer, men som dog har det fællestræk, at den søger at forstå unge og udvikling inden for en eller anden form for ungdomsdiskurs.

Når en ungdomsforskning i dag f.eks. kan ses som optaget af ”innovative unge”, og især hvorledes modsætninger omkring unge tegner dette mulige ungdomsperspektiv, så er det netop et nyt aspekt, som kommer ”oven på” optagetheden af de problematiske, de ressourcefulde eller de usikre unge. Ungdomsforskningen følger unges socialt integrative opgave og er derfor også en samlet diskursiv historiefortælling om ungdomsliv. Og disse diskurser har betydning både for de forskningsmæssige og politiske opmærksomheder på unge. Således formulerer forskningens aktuelle diskurs den samfundsmæssige interesse, der består i at undersøge muligheder og begrænsninger for unge på deres vej til innovation og deltagelse i et nyliberalt samfund.

Ungdommens liv som genstandsområde for ungdomsteorien

Med de omfattende ændringer i det senmoderne samfund og de mange ændringer i menneskers livsformer, som vi oplever i dag, bliver det klart, at ungdomsforskningen bestemmes af ændringerne i både samfund og ungdomsliv. Samtidig med at nogle unge – f.eks. bandeunge – ses som problemunge, så ses unge også på helt nye måder. Den senmoderne individualisering har ført til, at unges rolle i verden er blevet ændret, de er blevet aktører på mange arenaer, og ikke kun i uddannelsesfeltet. I første række lå ændringerne bag skiftet fra problemunge til ressourcefulde unge i de for-

andringer, som knyttede sig til unges udvikling af selvstændighed over for deres autoritære og gammeldags forældre og skolelærere. I dag er dette syn på unge som aktive fornyere blevet udviklet ved en yderligere opmærksomhed på unges selvbestemmelse og denne selvbestemmelses både sårbarhed, kompetencer og autonomi. De vestlige landes ønsker om at sikre unges sociale integration, deres deltagelse eller participation, har ført til et også positivt ungdomssyn. Unge er blevet en økonomisk faktor og derfor også en ressource og en medspiller i de samfundsmæssige udviklinger. Mange unge er højt uddannede, og derfor betydningsfulde i produktionen, men især er unge blevet aktive og attraktive i den mediemæssige og politiske verden. På denne måde ses sårbarheden og unges usikkerhed mest som en form for uheldig følgevirkning ved unges i øvrigt positive engagement i talentkampen.

Dagens ungdomsproblemer, ungdomsdiskurser og ungdomsforskning indeholder således mange facetter. Forskningen forholder sig til en kompleks ungdomsverden, og den er med til at sætte rammerne for en forståelse af ungdommens sociale og integrative udfordringer. Den ser på succeserne, og den ser på problemerne, men den er måske under pres for at individualisere og psykologisere både succes og fiasko.

For langt de fleste unge er der i dag tale om, at ungdomslivet sikrer en vellykket social integration. Imidlertid er det tydeligt, at samfundets deinstitutionalisering, som ophæver de klarere strukturer og spilleregler i dagliglivet, og samfundets ændring til uddannelsessamfund, stiller de enkelte unge over for komplekse udfordringer og høje krav. Og selv om man i øjeblikket måske er mest interesseret i at finde ud af, hvem der er bedst til at klare denne moderne verden, så er der selvfølgelig også en interesse i at forstå unge, som kommer til at fungerer disintegrativt, både m.h.t. samfundet og sig selv. For unge, som ikke kan leve op til de senmoderne udfordringer og ikke bruger og kan bruge de individualiseringsmuligheder og kompetencetilbud, der gives i samfundet, kan der ske en "relativ deindividualisering", som handler om at komme til at stå svagere kompetencemæssigt, og derfor mere udsat i en senmoderne verden – og derfor måske også om at skabe problemer for sig selv (Mørch, 1990). Der eksisterer både i forskningen, men selvfølgelig også bredere i samfundet, samtidig med at succeserne præger stjernehimlen, en omfattende interesse for at udvikle viden om unge med problemer, både de traditionelle sociale integrative tilpasningsproblemer, men også de problemer af ofte mere individuel karakter, som følger usikre unge, som har vanskeligheder med at klare deres liv. Problemunge er et problem, idet de både skaber samfundsmæssige og individuelle udfordringer.

Ungdomsforskningens nyere diskurser og den bredere politiske forståelse af senmodernitetens ungdom har vist en tendens til i stigende omfang at se alle unges problemer som begrundet i individuelle forudsætninger. Mennesker er i dag blevet 'deres egen lykkes smed', og det gælder især de unge (Andersen & Mørch, 1987). Det har ført til en stigende interesse for en psykologisk viden om unge, ikke mindst med overskriften "identitets-

problemer”. Derimod kniber det lidt mere med at holde opmærksomheden på de udfordringer, som unge står i og at prøve at forstå problemer i unges perspektiv og som individualiseringsproblemer, der kan føre til relativ deindividualisering og udfordringer, der skaber problemer ”for unge selv”.

Det er tydeligt, at forskningen i ungdomsliv og udfordringer for unge står svagt. Forståelsen af etniske, sociale, kønsmæssige og f.eks. klasse-mæssige udfordringer for unge og unges netop sociale, kønsmæssige og kulturelle måder at tackle udfordringer på erstattes ofte i ungdomsforskningen med betragtninger over psykiske dispositioner og a- og dis-socialitet hos de enkelte unge. Ønsket om at forstå den enkelte fører i ungdomsforskningen som i så megen anden forskningsmæssig sammenhæng ofte til, at forklaringerne på den enkeltes handlinger søges i den enkeltes person og personlige – måske endog genetiske – forudsætninger. Den enkelte optræder som en unik person, hvis sociale udfordringer opløses i individuelle særforhold og individuel egenskabstænkning (Sève 1978).

At sætte fokus på de enkelte

Det individfokuserede ungdomssyn følger således ikke blot opmærksomheden på de ”innovative” unge, men selvfølgelig også den ungdomsforskning, som er optaget af unge, der har vanskeligheder ved at magte deres ungdomsliv.

Det individualiserede ungdomssyn støttes ikke mindst af dagligdagens opfattelser. Medierne kan skabe og fastholde opmærksomheder, når de f.eks. kan fortælle, at ”antallet af panodilpiger stiger”, at ”20 % af de unge har forsøgt selvmord”, at ”anoreksi er blevet en udbredt pigepraksis”, at unge ikke tager uddannelser, og derfor forhindrer, at ”vi” kan nå uddannelsesmålet på 95 % etc.

En almindelig erfaring ved mødet med journalister er, at hvis unge foretager sig noget ”uventet”, så forventer de, at forskeren fortæller, hvad der er galt med dem. Tanken om, at unges handlinger har sociale grunde, er ikke enkel at folde ud for en journalist.

Når unge anskues som havende problemer og ikke i samme omfang ønskes forstået ud fra, hvorfor de er i problemer, altså befinder sig i omstændigheder og under betingelser, som skaber vanskeligheder for dem, så skyldes det flere forhold. Først og fremmest støttes den individualiserende forståelse af den liberalistiske og individualistiske grundindstilling, som er fremherskende i den senmoderne verden. Dagens diskurser ser på, hvorledes vi er og forvalter os selv, og ikke så meget på, hvad der ligger bag, og hvilke interesser der stiller vanskeligheder for unge. Dagens politiske diskurs er klar tale: Den enkelte kan jo bare gøre noget andet. Man kan fornemme, at der med nyliberalismen endog er opstået en stigende interesse for at tillægge unge ansvaret for deres egen udvikling. Og ikke så mærkeligt kommer

denne individualistiske opmærksomhed til os over Atlanten. I amerikansk ungdomsforskning har psykologiseringen af unge og ungdomsproblemer været fremtrædende i mange år.

Men en anden side ved denne individualiserede ungdomsopmærksomhed følger også det mere specifikke videnskabelige spil. Videnskabens ønske om at være deskriptiv fremmer en opmærksomhed på den enkelte unge, hans eller hendes dispositioner, behov og følelser og også den enkelte unges handlinger. Den enkelte unge er den synlige genstand, som træder frem på en ubestemmelig baggrund, og som man kan samle empiri om. Og forsøgene på at fremme ungdomsopmærksomheder, som mere ser på ungdomslivet og på unge som sociale aktører i et senmoderne ungdomsliv, stiller krav om en mere analytisk forståelse af ungdom og ungdomsliv, altså af de unges betingelser. Dette analysekrav synes ikke at have samme gennemslagskraft som individfokuseringen.

I store dele af de psykologiske og sociale fagdiscipliners tilgange udvides der en opfattelse af, at problemer skal ses som stammende fra individuelle og måske endda fysiologiske eller biologiske dispositioner. Vi oplever i dag en ny-positivistisk udvikling i den psykologiske og sociale forskning, som også rammer ungdomsforskningen. Herved aktualiseres det videnskabsteoretiske spørgsmål om, på hvilket niveau man skal forklare menneskers handlinger. Det blev taget op i reduktionismedebatten (f.eks. hos Brodbeck 1958, Blegvad 1969)² og har rødder tilbage til hele udfordringen om relationen mellem social og individuel teoridannelse, som allerede blev åbnet med Comtes grundlæggende skrifter om en positiv videnskab i 1800-tallet og siden med Durkheims arbejder om f.eks. metodiske regler fra 1895 (Durkheim 1978). Og mere specifikt for vores interesse i social integrationsudfordringer, så skriver Blumer helt tilbage i 1937 om relationen mellem teorier om "social og individuel disorganisation", og han kritiserer, hvorledes der eksisterer et "psykiatrisk perspektiv" på forholdet mellem social og individuel disorganisation, der anskuer social disorganisation som et resultat af individuel disorganisation, som udvikles i barndommen, og som derfor var og er vanskeligt at overvinde (Blumer 1937).

Den videnskabsteoretiske debat har således søgt en løsning på, hvad en videnskabelig forklaring består i, og det er tydeligt, at der igennem tiden har været peget på muligheder for at imødegå en psykologisk og biologisk reduktionisme ved at fastholde både holistiske og emergentistiske perspektiver som mere velegnede til at sikre en forståelse af sociale og psykologiske fænomener i deres kontekstualitet. Desværre ser det ud til, at netop denne videnskabsteoretiske diskurs står svagt i den nyeste ungdomsforskning,

---

2 Reduktionisme refererer til at reducere en forklaring til et andet niveau. Således er både psykologisering og sociologisering begreber, som henviser til en videnskabelig reduktion. Reduktionisme kan derfor både handle om at forklare på et overliggende og underliggende niveau.

hvorfor det ikke opleves som et problem at ”reducere” eller at individualisere sociale udfordringer og spørgsmål. C. Wright Mills syn på dobbeltheden mellem ”social issue og personal problems”, der peger på sociologiseringens og psykologiseringens fejltagelser og nødvendigheden af at vælge den rette diskurs i videnskabelig analyse, ser ud til at være blevet glemt i dagens videnskab (Mills 1959).

Mills perspektiver er centrale for at gøre opmærksom på, at forskningen skal følge fænomenernes karakter, at ungdomsforskningen befinder sig i en faglig udfordring.

Dette er også blevet tydeligt igennem den begrebsbrug, som eksisterer i ungdomsforskningen. På den ene side benyttes begrebet pubertet og ”adolescence research” og på den anden side begrebet unge og ”youth research”. Og selv om der ikke ligger klare aftaler bag denne sprogbrug, så synes der dog at være en klar forskel. Den psykologiske ungdomsforskning taler om ”adolescence” og ser således ungdom som en psykologisk og oftest biologisk bestemt livsfase (”hormoner” og ”pubertet”)³, og den sociale eller samfundsvidenskabelige ser ungdom som ”youth” og lægger derved vægten på, at der er tale om en samfundsmæssigt organiseret livsperiode. Og ingen af disse tilgange ser det som nødvendigt at stille spørgsmål ved tilgangenes generelle gyldighed.

Endelig slog ”teenager”-begrebet igennem som en pragmatisk og udbredt ungdoms- eller aldersbestemmelse, der har sin oprindelse i dagligdagens og kommercielle kredses opmærksomhed på unge som en – dengang i 50’erne – ny forbrugergruppe, og som i dag er en form for et modbillede til at være ”tweenie” eller voksen. Teenagebegrebet fremmede således en populær oplevet ungdomsopfattelse på det tidspunkt, at man var ung fra 13 til 19, og altså at man var barn forud og voksen som 20-årig. Og med en nedre grænse på 13 år understøttede denne begrebsbrug de populære psykologiske pubertets- eller ”hormonopfattelser”. Men både for hormonforklaringerne og for teenageropfattelsen skabte voksenaldersgrænsen selvfølgelig forståelsesmæssige problemer. Hormonforklaringerne kunne måske begrunde indgangen i teenagerens rækker, men synes ikke at kunne forklare overgangen fra ung til voksen.

Uklarheden i begrebsbruken mellem hovedbegreberne adolescence og youth bliver især synlig hos ungdomsforskningens nok største klassiker James Coleman, som kalder sin bog ”The adolescence society” (Coleman 1962). Titlen synes i første række at pege på en misforståelse af det kanoniserede sprogbrug, men udtrykker måske nærmere Colemans subtile opmærksomhed på ungdomsfænomenet: Spillet mellem samfund og ungdom skaber en (misforstået) psykologisk fokusering på et samfundsmæssigt problem (Mørch 1985).

---

3 Se senere om udviklingen af adolescence-tænkningen hos Hall.

Ungdomsforskningens videnskabsperspektiver

Imidlertid er der med forskningens fokusering ikke sagt noget om dens metodiske eller metodologiske perspektiv. Ungdomsforskningen står, om nogen forskning gør det, i en særlig metodisk udfordring. Forskningens metaperspektiv har betydning for dens videnskonstruktion. At vide noget om eller at forstå unge har stor betydning for indsatsmuligheder m.h.t. , hvad der bør gøres ved eller for unge (Mørch 2001).

Forskningen i unge bliver i sin udformning fanget i de metaperspektiver, som har fulgt den bredere psykologiske og sociale forskning. Som Habermas fremstillede det, kan der være tale om tre typer forskning og forskningsinteresse. En forskning, som har en interesse i forklaring og kontrol, en forskning, som søger forståelse og en forskning, hvis interesse er en kritisk forståelse eller emancipation (Habermas 1973, Radnitzky 1970). Og selv om samtlige forskningsinteresser selvfølgelig er væsentlige og endog understøtter hinanden, så må man ikke være blind for, at forskningsinteresserne har betydning for ungdomsforskningens teoridannelse. Hvis vi skulle modernisere Habermas og måske også Østerbergs tilsvarende videnskabsyn, der taler om udvendighed, identitet og indvendighed som analytiske perspektiver (Østerberg 1972), så kan vi fremstille tre metodiske hovedperspektiveringer eller metodediskurser omkring ungdomsforskningen således:

Typer ungdomsforskning:

- at skabe viden om unge (Forklare)
- at skabe viden med eller hos unge (Forstå)
- at skabe viden for unge. (Kritisk forståelse)

Figur 2.

Disse forskellige vidensformer er selvfølgelig og mulige paradigmer for en social og psykologisk forskning og derfor også relevante for udviklingen af ungdomsviden. De peger på forskningsmetoder, der især varetager de typer vidensdannelse, som videnskaben har tradition for at levere, og politikken ønsker: Viden om, hvordan de unge er, hvad de mener, og hvad de foretager sig. Det kan forenklet opstilles som "positiv", ofte kvantitativ, årsagsfokuserende og generel viden om unge, som i Habermas' sprog kan siges at fokusere på kontrol, og i Østerbergs sprog peger på en udvendighedsrelation mellem individ og samfund. For det andet kan der ikke mindst i det behandlingsmæssige arbejde være en interesse i at udvikle viden med og hos unge, så man bedre forstår unges handlinger og handlegrunde. Altså en oftest kvalitativ og interviewbaseret forskning, som søger at beskrive og forstå unges liv og verden. En viden, som hos Habermas betegnes hermeneutisk og hos

Østerberg ses som optaget af at finde tingenes ”identitet med sig selv”. For det tredje kan man pege på en vidensudvikling, som har til formål at udvikle viden, som kan pege på mulige udviklingsperspektiver for unge selv, og som f.eks. kan bidrage til at sikre unges empowerment. Altså en viden, som ikke mindst kan tjene emancipationsinteresser i Habermas’ betydning, altså en analytisk, handlingsrettet eller aktørinddragende viden for unge. Hos Østerberg vil der her være tale om en viden, der anskuer relationer som indvendige, og som søger indvendighed i forståelsen f.eks. mellem individ og samfund. Dvs. en viden, som udvikles for at kunne bruges af unge og derfor bl.a. formidler mellem de forudgående former for viden ved at indføre et analytisk ”eget livsverdensperspektiv” for unge. (Se f.eks. også Argyris et al. 1985, Mørch 1985)

Vidensformernes forskellighed peger på forskningens interesser og relationer til ungdomsfeltets aktører. Om man ønsker at ”styre og kontrollere unges udvikling”, om man ønsker at forstå unges syn og perspektiver, eller om man søger at fremme unges muligheder for at udvikle indflydelse i deres eget og det samfundsmæssige liv. Teori, metode og genstand er knyttet sammen i relation til de former for intervention og forandring, som videnskaben lægger op til (se Mørch 2001).

Vejen til en social ungdomsforskning

Ungdomsforskningen følger hermed en videnskabelig opdeling, som har sat og sætter dybe skel mellem de videnskabelige traditioner og her ikke mindst mellem psykologi og samfundsvidenskab. Især står socialpsykologien midt i denne vanskelige positionering. Den har jo generelt været placeret imellem sociologien og psykologien, men med en yderst uklar agenda. Den ser på individets sociale påvirkning og individualisering, og hermed forbinder den på en eller anden måde individ og samfund. Man kan præcisere udfordringen for en socialpsykologisk forskning ved at pege på tre former for socialpsykologisk selvforståelse, der rammesætter forholdet mellem den enkelte og socialiteten:

Spørgsmålet bliver,

- om den enkelte påvirkes af sociale forhold
- om den enkelte formes med sociale betingelser og relationer
- om den enkelte skabes (den enkeltes individualitet og subjektivitet) igennem socialiteten, at man tilegner sig sin individualitet ved social deltagelse.

Socialpsykologiens temaer har således på den ene side været, hvorledes individet påvirkes af holdninger, grupper, sociale relationer etc. Som sådan er der tale om en populær videnskabelighed, idet den fokuserer på alle de

forhold, som tilhører menneskers daglige opmærksomhed, og som ingen fagvidenskab derfor kan lukke øjnene for. Det er derfor ikke så underligt, hvis alle, der beskæftiger sig med mennesker, synes, at de også arbejder socialpsykologisk. Socialpsykologien har på den anden side også set på sociale forholds bredere påvirkning af menneskers udvikling. Opmærksomheden på socialisationsprocessen har i stigende omfang fundet vej ind i socialpsykologiens rum, hvor den både har beskrevet og kritiseret individets udvikling og tilpasning til samfundsmæssige betingelser (Dahrendorf 1960, Brückner 1974, Asplund et al. 1975). Endelig har et mere handlingsorienteret eller aktøropmærksomt perspektiv udviklet en socialpsykologi, som ikke modstiller individ og samfund, og i stedet ser på individets sociale konstruktion. Handlingsperspektivet ser fundamentalt de samfundsmæssige forhold som individets grundlag og peger på, hvorledes mennesker i deres handlinger "tilegner" sig både samfundet og sig selv. Som sådan er især en handlingsteoretisk socialpsykologi et bindeled mellem samfund og den enkelte (Mørch 1993).

Hvis vi opstiller den klassiske bro-metafor, så kan vi sige, at broen forbinder individ og samfund i et eller andet omfang. Man kan enten stå for hver ende af broen og se på den anden ende, man kan også fokusere på, at der er en anden ende, som man skal kunne nå over til. Men det er også muligt at vende metaforen og sige, at den enkelte står på midten af broen og som aktør forbinder samfund og individ i sine egne handlinger og subjektiveringsproces.

For ungdomsforskningen ligger forhåbningen i, at udviklingen af det socialpsykologiske perspektiv som en reel brobygningsplacering mellem samfundsmæssige udfordringer og individuelle forudsætninger, også er i stand til at skabe en brobygning mellem youth and adolescence. Måske som en videreudvikling af det tema, som Coleman foreslog, at ungdomsproblematikken (youth) skabte en psykologisk ungdom (adolescence).

Når det ikke umiddelbart er nemt at finde vej til eller at udvikle en reel socialpsykologisk position, som kan bære en ungdomsforskning, så skyldes det ikke mindst socialpsykologiens stærke inspiration fra den amerikanske socialpsykologi. Den amerikanske socialpsykologi er basalt udviklet i en "liberalistisk ideologi". Den fokuserer derfor på den enkelte og dennes ansvarlighed for sit eget, også sociale liv. Dens forbindelse til samfundet er derfor udvendig, idet samfundsvidenskaben handler om noget helt andet. Samfundsmæssige lovmæssigheder og ikke om individer. Den illustrerer derfor tydeligt, at socialpsykologien ikke nødvendigvis er svaret på alle bønner om at finde vejen mellem individuelle og samfundsmæssige perspektiver. Hvis vi blot kaster et blik på en af de nyeste amerikanske bøger i socialpsykologi, bliver det tydeligt, at socialpsykologien har (haft) sine problemer. Bogen "Social Psychology" (Aronson et al. 2010) har Elliot Aronson som første forfatter. Aronson udgav i 1972 "The Social Animal", som nok er klassikeren i socialpsykologien i USA og derfor har haft en stor indflydelse på psykologers og socialpsykologers faglighed.

I denne sidste nye udgave får vi en klar opstilling af de forskellige fagområders foki:

- Personality psychology: Studies the characteristics that make individuals unique and different from one another.
- Social psychology: Studies the psychological processes people have in common with one another that make them susceptible to social influence.
- Sociology: provides general laws and theories about societies, not individuals.

(Arosen et al. 2010, p. 42.)

Dette lidt lange klip blot for at illustrere, hvilke grundbetragtninger amerikanske psykologer oplæres i. Personligheden ses som unik, og socialpsykologien som optaget af påvirkning af individuelle processer, og sociologien som optaget af noget helt tredje. En sådan forståelse af fagenes indhold viser, hvilke vanskeligheder der skabes for udviklingen af en socialpsykologisk videnskab og en socialpsykologisk ungdomsforskning. Hvis personlighedsteorien antager, at det centrale ved mennesker er deres unikhed og ikke deres særegne livshåndtering, og socialpsykologien kun tilføjer nogle sociale udfordringer til denne opfattelse, så synes den allerede indfanget i en speciel liberalistisk, individualistisk og psykologiserende diskurs. Ungdomsforskningens ønske om at forstå unges udvikling og handlinger får ikke megen hjælp fra en faglighed, som aldrig sammenholder menneskers sociale og samfundsmæssige liv med deres psykologiske udvikling. Den indbefatter aldrig en ”youth”-forståelse, for slet ikke at tale om en forståelse af menneskers helt forskellige livsbetingelser afhængig af socioøkonomisk placering. Denne amerikanske socialpsykologi udgør en *psykologisk socialpsykologi*, som maksimalt fortæller, hvorledes mennesker kan påvirkes socialt, fordi de er mennesker, men den fortæller ikke noget om, hvorledes mennesker skabes i deres samfundsmæssige liv og selv forbinder deres fortid og fremtid⁴. Den formidler ikke mellem den enkelte og samfundet, og viser slet ikke, hvorledes den enkelte som aktør er part i denne formidling. Adskillelsen mellem eller måske modsætningen mellem samfund og individ trives i bedste velgående i en psykologisk socialpsykologisk verden, hvor individet sættes i sociale kulisser, og menneskers intentionelle handlinger synes opløst i individuelle psykologiske processer. Denne psykologisk socialpsykologiske forståelse fastholder psykologiens adolescence-begreb, og den synes da også at støtte populære psykologiske hverdagsopfattelse af unge, som også trænger ind i den professionelle ungdoms- og interventionstænkning.

---

4 Den amerikanske psykologi og socialpsykologi udtrykker måske nærmest en frygt for en besmittelse fra sociale forhold i deres menneskeforståelse, en besmittelse, som kan føre til socialisering eller endog socialisme og derved angribe ikke mindst psykologiens professionsperspektiv i USA.

Hvis socialpsykologien skal kunne tegne en ungdomsforskning, der kan bygge bro mellem individ og samfund og mellem psykologi og sociologi, så er det nødvendigt at klargøre en bredere socialpsykologisk forståelse, som udvikler en diskurs om udfordringer for individuel og social integration. Den skal turde inddrage samfundsmæssige, kønsmæssige og kulturelle uligheder som centrale parametre i sin ungdomsforståelse. Man kunne karakterisere dette som en *social socialpsykologi*, som ikke blot bliver en sociologisk følgedisciplin, men en handlingsteoretisk socialpsykologi, som fastholder udfordringen om den enkeltes egen formidling mellem individ og samfund og hermed en opmærksomhed på unge som youth og som aktører i netop denne både samfundsmæssige og individuelle formidling.

Den dobbelte udfordring: Ungdomsforskningens diskurser

Alle beskrivelser af unges adfærd, deres oplevelser, deres handlinger og holdninger er selvfølgelig en form for ungdomsforskning. Alle undersøgelser af ”unge”, eller udpegninger af ”unge” som aldersgrupper i mere generelle statistikker er væsentlig for at forstå unge. Uddannelsesforskning, holdningsforskning, motivationsforskning, identitetsforskning, kriminalitetsforskning, forskning i psykiske vanskeligheder, sundhedsforskning, arbejdsløshedsstatistikker, vælgerforskning etc., der beskriver unge, leverer viden om unge, og er derfor i bred forstand ungdomsforskning.

Når disse forskningsperspektiver alligevel ikke umiddelbart ses som ungdomsforskning, så skyldes det, at ungdomsforskningen ser sig selv som den forskning, som sætter sig for at udforske de særlige sider ved menneskers liv, der tegner sig ved at være ung. Ungdomsforskningen bæres af en ungdomsdiskurs. I den psykologiske socialpsykologiske adolescence-forskning ser man, hvis man overhovedet ser sig som en ungdomsforskning, især på de særlige udfordringer, som unge møder pga. deres ”pubertet”, der ses som unges grundlag. Opmærksomheden samles ofte med et syn på unges problemer som identitetsudfordringer og unges svar på dem. I den sociale socialpsykologis youth-forskning ser man på unge og ungdom som en social konstruktion, der er i stadig forandring, og på, hvorledes unge skabes og udvikler sig i samfundsmæssige og sociale kontekster og diskurser. En central tematisering bliver her, hvorledes samfund og individ forbindes igennem de måder, som unge forvalter deres ”overgang” fra barn til voksen på i et ungdomsliv, dvs. deres individualisering og udvikling af personlige sociale kompetencer.

Hvis vi lidt forenklet peger på disse to diskurser, en psykologisk socialpsykologisk og en social socialpsykologisk diskurs, så ser det imidlertid ud til, at der eksisterer en enighed imellem ungdomsdiskurserne. De relaterer sig i en eller anden forstand til samfundsmæssig forandring og dennes betydning for ungdomslivet og derfor for både dets psykologiske og sociale udfordringer.

En fortsat klargøring af ungdomsforskningens genstandsfelt peger på, at både ungdomsdiskurser og de videnskabelige og metodiske tilgange derfor åbner for en omfattende og varieret ungdomsforskning. Imidlertid kan det være en fordel ikke at fortabe sig i videnskabsteoretiske uenigheder, men i stedet at tage fat i ungdomsforskningen igennem dens særlige og mulige fælles diskurser for herigennem at tegne forbindelser mellem forskellige typer ungdomsforskning.

Ungdomsforskningen har specifikt diskurser, som i en eller anden forstand er opmærksom på unges socialitet og på ændringer i unges sociale verden. Og dette gør sig gældende for både adolescence- og youth-perspektiverne. Som sådan kan ungdomsforskningen ses som skabt, muliggjort af eller som svar på de integrative udfordringer, som følger den historiske konstruktion af ungdom.

Der hersker i ungdomsforskningen da også en stigende opmærksomhed på, at ungdom er en historisk konstruktion, som fandt sin form i forbindelse med det moderne samfunds opståen, og med udvikling af de borgerlige rettigheder og derfor borgerskabets individualisering i midt 1700-tallet. Ungdommen etableredes omkring den nye individualiseringsopgave, som *skabte ungdom som en objektiv og subjektiv udviklingskategori*, som opstod i spillet mellem udviklingen af den borgerlige barndom og de moderne individuelle kvalifikationskrav for samfundsmæssig virksomhed. Ungdommen fandt derfor sit udviklingsgrundlag i det nye borgerlige skolesystems individualisering. Denne analyse og konstatering åbner for en opmærksomhed på unge og hos unge af at være ung, men også samtidig for en opmærksomhed på særlige ungdomsudfordringer og derfor også psykologiske svar på disse udfordringer (Mørch 1985, Stafseng 1996, Gillis 1981). Goethes ”Den unge Wherters lidelse” fra 1774 er måske den første udbredte litterære fortælling om ungdomslivets psykologiske udfordringer.

Det virker således velbegrunder at se ungdomsforskningen som den forskning, som udvikler sig for at forstå ungdommens objektive og subjektive former i en konstrueret tidsfase for social og individuel udvikling. Derfor er det også oplagt at være opmærksom på, at der åbnes for to typer diskurser om henholdsvis objektive ungdomsudfordringer og subjektive ungdomsoplevelser. Og ikke så mærkeligt, så var det den pædagogiske læringsforskning, som tog teten i ungdomsforskningen. Den fokuserede på ungdommens subjektive side og forbandt sig med psykologien, som vi ser det hos Rousseau og senere i reformpædagogikken og i Ellen Keys arbejder (Stafseng 1996). Unge skabtes i uddannelsessystemet, og derfor var det her, udfordringerne først viste sig. Ungdomsforskningen fortalte om borgerlige unges problemer med at klare sig og kom med anbefalinger til at løse dette ”ungdomsproblem”. Når senere ungdomsforskning har fokuseret helt andre felter, synes det i sin enkelthed at handle om, at den blev opmærksom på mange andre nye udfordringer, som fulgte ungdomslivet, og som ungdom og unge kommer i. Særlig interessant er udviklingen af ungdomsforsknin-

gen omkring starten af 1900-tallet. Her skabte industrialiseringen de første forudsætninger for udviklingen af uddannelse og ungdom i alle sociale lag. Kravene om ”individualisering” som former for kompetenceudvikling kom til at omfatte alle, som i en eller anden forstand skulle kunne indgå i det moderne samfunds produktionsformer. Og med industrialiseringen blev derfor kravene til arbejderklassen en form for individualisering og kompetenceudvikling, som modsvarede de krav, som de skulle møde på arbejdspladsen. Det betød, at der opstod en skoleungdom også helt ned i arbejderklassen. Spørgsmålet om kvinders individualisering og kompetenceudvikling i uddannelsessystemet fulgte deres placering i familie eller job og blev en mere kompleks historie om uddannelsesmæssig forskellighed, som stadig præger mange vestlige lande.

Uddannelsesplaceringen af ”alle” unge førte til en oplevelse af, at ”alle jo bliver unge”. Og denne opmærksomhed lå også bag ungdomsforskningens udvikling. Hvor ungdom forud nærmest havde været reserveret til borgerskabet og middelklassen, så blev ungdom nu i starten af 1900-tallet en konstruktion, som syntes at omfatte alle mennesker i det nye samfund. G.S. Halls arbejder er et godt eksempel på, hvorledes ungdomsforskningen formes med denne samfundsudvikling. Han var inspireret af evolutionsteoriernes tanker om udviklingsfaser, og paralleliserede artens udvikling med individets psykologiske udvikling. Så i og med at ungdommen er blevet udbredt og derfor kunne opleves som en ”egenskab”, alle har, så formulerer han en helt ny fysiologisk og psykologisk ungdomsforskning, hvor ungdom forklares som en særlig, fysiologisk bestemt periode i menneskers liv (Hall 1904). Det er Halls diskurs og kolossale akademiske indflydelse, som ligger bag den diskurs for ungdomsforskning, som ser det at være ung som en særlig psykologisk livsfase, som adolescence. Ungdom bliver i hans forståelse en biologisk bestemt, generel psykologisk udviklingsforudsætning, og derfor udgør ungdom et grundlag for alle menneskers udvikling. Det er biologien, der udgør grundlaget for unges udvikling, og ikke unges udvikling, der organiserer biologiens former. Og selv om den psykologiske ungdomsforskning, især med et freudiansk perspektiv, sætter nye forklaringer på unges adfærd, så fastholdes den psykologiske udviklingsfase som et grundforhold helt op til i dag både i en generel psykologisk forskning i unge og i en psykologisk socialpsykologisk ungdomsforskning (Erikson 1971, Ziehe 1975).

Med udviklingen af socialpsykologien i starten af 1900-tallet skabes der også en videnskab, som mere eller mindre direkte var optaget af den sociale integration og individualiseringen, men også af de pædagogiske problemer, der opstår med den nye brede læringskrav til unge (Stafseng 1996). I første række førte dette ikke til en specifik ungdomsforskning men til forskning, som også så på unge, som f.eks. pædagogiske arbejder og kriminalitetsforskning. Men i udviklingen af en specifik ungdomsforskning bliver Hollingsheads værk banebrydende (Hollingshead 1949, 1975). Hans opmærksomhed på unge og ungdomsproblemer som knyttet til social

klasse fører til en større opmærksomhed på unge som praktiske aktører i et samfundsmæssigt forment ungdomsliv. Herved sættes grundlaget for en ungdomsforskning, som anerkender ungdommens sociale konstruktion. Og med efterkrigstidens og senmodernitetens ungdomsforskning bliver det tydeligt, at netop individualitetsudfordringerne, både som objektive kompetencekrav (Mørch & Stalder 2003) og som subjektive identitetsproblemer (Ziehe & Stubenrauch 1982) kommer i centrum. På denne måde kan man pege på, at dagens ungdomsforskning søger at begribe unges særlige udfordringer i den senmoderne virkelighed. *Forskellene i diskurserne handler derfor ikke om deres grundlag i ungdomslivet, men om, hvorledes det analyseres, og om, hvilke videnskabelige tilgange der er med til at fortælle historien.* Derfor bliver ungdommens udfordring ofte beskrevet i dagens ungdomsforsknings sprogbrug som hhv. identitetsproblematik og individualiseringskrav.

De ”nye unge” og deres udfordringer er derfor knyttet til at forstå konstruktionen af unge, men de analyseres forskelligt i de forskellige videnskaber, som hhv. individuelle psykologiske processer eller som sociale handlingsformer eller institutionelle praksisser. Netop denne indlejring i historien er også med til at bevæge den psykologiske socialpsykologiske ungdomsforskning. Den kan ikke være blind for ungdommens samfundsmæssige forandringer. Erikson (Erikson 1971) er nok det bedste eksempel på, hvorledes sociale forhold udfordrer en psykologisk baseret ungdomsteori. Men også Bettelheim (Bettelheim 1963) og Ziehes tidlige værker (Ziehe 1975) peger på samme udfordring. Colemanns *The adolescent society* fortæller også, at de individuelle håndteringer, unges værdier og ikke mindst pubertetslivet er et spejlbillede på det ”voksne” samfunds funktionsmåder. ”Adolescence”-tiden er psykologisk, men samfundsmæssig i sit indhold.

En psykologisk socialpsykologisk forskning om unge, som ser unge i en ungdomsdiskurs, placerer sig således i ungdomsforskningen, hvor påvirkningen af unges identitet ofte ses som den centrale diskurs. Derimod behøver megen anden psykologisk forskning, som er optaget af menneskers psykologiske problemer og inkluderer mennesker også i forskellige aldre, ikke at ses som ungdomsforskning.

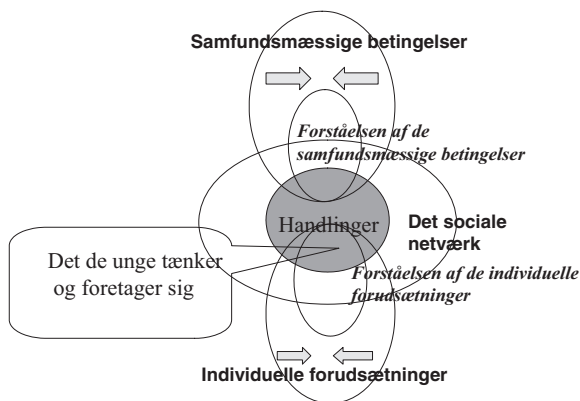
Ligeledes bliver en social socialpsykologisk ungdomsforskning bestemt af dens centrale diskurs om den sociale integrations udfordringer for unges individualisering. Her sættes fokus på de kompetencekrav, den enkelte skal magte for at kunne kolonialisere sin fremtid, mens andre undersøgelser af aldersgrupperes praksis ikke nødvendigvis bliver til ungdomsforskning, uanset de måske også kan forklare sider ved de unges adfærd.

En socialpsykologisk ungdomsforskning

En mulighed for at finde en samlende socialpsykologisk ungdomsforskning, som sætter sig for at finde vejen til at rammesætte relationen mellem den

enkelte og de samfundsmæssige forhold og mellem de objektive og subjektive sider ved menneskes liv, består i at pege på unge som aktører i deres ungdomsliv. Der må tegnes en teoriramme, som sætter forbindelsen mellem samfund og individ igennem unges egne handlinger. En teori, som også kan betegnes en handlingsteori.

En handlingsteori sætter menneskers handlinger i centrum. Og med handlinger tænkes der bredt på menneskelige aktiviteter, som udspringer af de opgaver, som mennesker står i i deres dagligdag, og som samtidig bygger på de individuelle forudsætninger, som mennesker er i besiddelse af. Menneskers handlinger er derfor de aktiviteter, hvorigennem mennesker som aktører forbinder mellem individ og samfund i deres eget liv. Grundtanken kan fremstilles i handlingsteoriens model (se f.eks. Mørch 1993, 1995, 2008):

Figur 3.

Menneskers handlinger, og herunder det, de unge tænker, føler og foretager sig, kan ses som svar på samfundsmæssige og sociale betingelser og udfordringer. Mere specifikt kan det for unge bestå i, at de stilles over for ofte modsigende krav og forventninger, som retter sig mod deres individualiseringsproces. Disse forventninger kan både være kønsmæssigt, klasse-mæssigt og kulturmæssigt forskellige og findes i alle aspekter af ungdomslivet. På samme måde har unge individuelle forudsætninger for at håndtere udfordringer. Disse kan være af mange slags. Der kan være tale om kognitive, emotionelle, motivationelle, fysiologiske etc. forudsætninger for at håndtere de specifikke udfordringer, som unge møder, og forudsætningerne er måske også modsætningsfulde i relation til de specifikke udfordringer, der eksisterer i menneskers praksis. Det interessante ved de individuelle forudsætning-

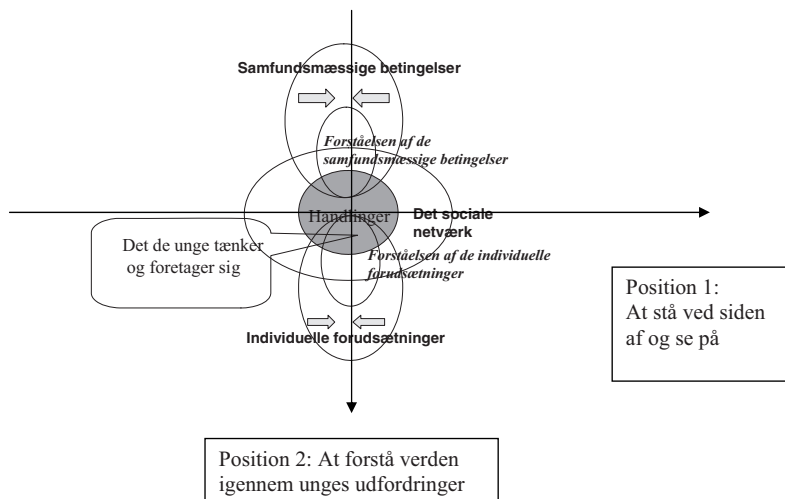
ger er, at de tilhører den enkelte, men det betyder ikke, at de ikke kan være ligesom mange andres eller bestemt af kønsmæssige, sociale og kulturelle forskelle. Det er derfor ikke unikhed, men den enkeltes samfundsmæssighed og særegenhed, som er afgørende for den enkeltes handlinger (Sève 1978).

Mennesker og her unge opfinder imidlertid ikke altid handlinger på ny. Der foreligger handlingsmuligheder, som enkelte mennesker kan gøre til deres egne, enten ved at bruge dem, som de er, eller ved at forny dem. Man kan således sige, at unge håndterer udfordringer eller aktualiserer handlinger. Hvis vi samtidig er opmærksomme på, at handlinger ikke blot er automatreaktioner på krav og individuelle forudsætninger, så er det vigtigt at pege på, at unge "læser" både deres samfund og deres egne forudsætninger. De forstår sig selv og deres verden og handler derefter. Mennesker er, som Giddens siger det, praktisk bevidste, selvom de ikke måske er diskursivt bevidste om alle ting. Det vil sige, at de aktivt forbinder sig med deres verden og med sig selv (Giddens 1987). Ikke mindst bliver derfor selvforståelse eller "selvidentitet", som Giddens vælger at kalde det, en væsentlig handlingsparameter hos unge.

Denne meningsdannelse eller forståelse af ens liv og udfordringer foregår især ved brugen af sociale netværk. Unges indgåen i sociale relationer udgør herved en central forudsætning for både deres hensigtsmæssige og i nogle tilfælde uhensigtsmæssige sociale integration og individualisering.

Pointen ved denne handlingsteori er således, at den peger på, at mennesker er aktører, de former deres liv og sig selv, men ikke frit. De forbinder i deres handlinger sig selv med deres samfundsmæssige og sociale grundlag. Deres udvikling består i, at de tilegner sig deres samfundsmæssige grundlag og herved bliver sig selv. De er i denne forstand aktive i en strukturationsproces, hvor de trækker på betingelser og udvikler nye i deres handlinger (Giddens 1991).

På denne baggrund bliver det nu muligt at rammesætte ungdomsforskningen (Figur 4). Forskning i unge er selvfølgelig bredt set optaget af at beskrive og forklare unges handlinger. På den ene side kan den stille sig "ved siden af" de unge og kigge på dem (position 1). Ikke mindst kan denne position vise, hvad unge som aldersgruppe og andre aldersgrupper foretager sig, f.eks. i deres sociale netværk. Disse aktiviteter kan man så "sætte teori på", altså forklare ud fra forskellige teorier om identitet, udvikling og forandring. På den anden side kan forskningen vælge at stille sig "på samme sted som de unge" (position 2). Det vil sige, at forskningen kan anerkende unges udfordringer som både unges handlingsgrundlag og analysens perspektiv. Den kan stille sig i de unges situation og stille spørgsmål til, hvordan unge forstår og forbinder mellem samfundsmæssige betingelser og sig selv i deres handlinger og i deres sociale netværk.

Figur 4.

Ungdomsforskningen kan derfor påtage sig de unges position og måske endda også deres perspektiv. Så uanset om der er tale om forskning i, med eller for unge, så synes den enkleste klargøring af ungdomsforskningens helt centrale diskurs at være, at den har *unges opgavehåndtering som sin diskurs*. Der er derfor intet i vejen for at klargøre forskellen mellem på den ene side forskning i forskellige temaer, som f.eks., boligforhold, kriminalitet, depression etc., som kan fokusere på alle mennesker og her også på specifikke aldersgrupper, og på den anden side en ungdomsforskning, som direkte spørger til disse temaers betydning i ungdomsudfordringen omkring identitetsudvikling, individualisering og kompetenceudvikling. Imidlertid er det jo derfor også klart, at der er en forbindelse mellem forskning i unge som f.eks. en aldersgruppe og ungdomsforskning. *Forskning i unge kan reformuleres som ungdomsforskning, hvis den sætter sig for at udvikle en forståelse af empiriske forhold i en ungdomsdiskurs*. Hvis man f.eks. ser på unges kriminalitet, bandetilknytning, skolebrug, depressioner etc., og søger at forbinde dem med unges særlige liv og udfordringer, så nærmer de forskellige forskningsformer sig hinanden. Og i denne sammenhæng er det både forskningens empiriske og teoretiske kvalifikationer, der bliver afgørende. En handlingsteoretisk ungdomsforskning må derfor stille sig i position 2. Og først når de opmærksomheder, som f.eks. også udvikles i en position 1-forskning, inddrages i en position 2-teoretisk forståelse, finder ungdomsforskningen sin diskurs.

Ungdomslivet i forandring. Diskursernes udfordringer

Før vi tager fat på ungdomsforskningens udfordringer og ungdomsforskningens diskursers værdi, kan det være en ide at se på de forandringer i ungdomslivet, som alle, der arbejder og forsker i unge, i det store og hele er opmærksomme på. De forskellige ungdomsforskningsdiskurser kan imidlertid være mere eller mindre opmærksomme på disse forandrings tilstedeværelse som betingelser for unges handlinger, og derfor som centrale i forståelsen af unges liv.

Der synes at herske enighed om, at ungdommen forlænges. Hvor man før i tiden talte om unge som 15- til 18-årige, så er det i dag nærmest kun i dele af lovgivningen, man kan genfinde denne opfattelse. Den almindelige opfattelse i dag er, at ungdommen er blevet en længere livsperiode, startende måske ved 10-års-alderen og først sluttende op i 30'erne.

Et andet gennemgående træk ved forståelsen af ungdomslivet er, at samfundsmæssig forandring ændrer betingelserne for unge og herved også unges udfordringer og problemer. Ikke mindst er der tale om, at vores senmoderne samfund stiller helt nye udfordringer for unges udvikling af selvforståelse (identitet) og individuelle kompetencer.

En samlet ungdomsforståelse peger således på, at unges udvikling er bestemt af to basale udfordringer: Ændringer i biografien og ændringer i individualiseringskrav. Dette er i overensstemmelse med beskrivelsen af ungdom som en social kategori, som etableres for ”individualisering i biografien” (Mørch 2003), og at derfor disse udfordrings karakter og forandring må udgøre grundlaget for at forstå de måder, som unge udvikler sig på. Denne opmærksomhed sætter unges handlinger i centrum. Unge skal udvikle sig under disse nye udfordringer, og derfor skal de bruge deres biografi til at sikre deres individuelle og samfundsmæssige kompetencer.

Individualisering handler således om at opnå kompetencer for et samfundsmæssigt, socialt og individuelt liv, og det indbefatter selvfølgelig udviklingen af både en selvforståelse (selvidentitet) og en handlingskompetence i verden.

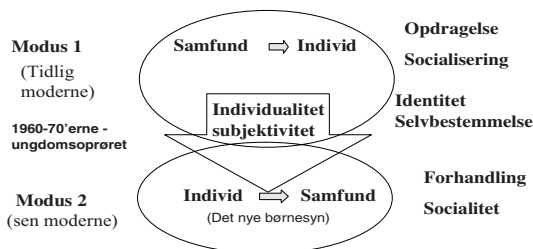
Individualiseringen i biografien sætter derfor også fokus på krav til biografien og den individuelle udvikling. Den enkelte skal i sin biografi, og ikke kun i ungdomstiden, optimere sine individuelle forudsætninger, sine kompetencer for at kunne magte sit liv. Ikke mindst bliver biografiprocesen derfor presset af individuelle forudsætningskrav.

Den mest omfattende ændring af ungdomslivet handler derfor om de ændringer i individualiseringskrav og i biografi, som er kommet med efterkrigstidens udvikling af velfærdssamfundet og de følgende ungdomsoprør. Disse forandringer er selvfølgelig ikke de samme alle steder. Både samfundsliv og især ungdomsliv udvikles og formes kontekstuel, og især har de skandinaviske samfund gennemgået omfattende forandringer. De senmoderne velfærdssamfundsmæssige ændringer er fremkommet igennem en lø-

bende forandring i efterkrigstidens langsomt stigende økonomi og udvikling af uddannelsesområderne. Kravet om, at flere og flere grupper eller klasser i samfundet skulle uddannes, angreb mange socialt klasse-mæssige uligheder i "det gamle samfund". Således skulle landbefolkningen fra 1950'erne både kvalificeres til en teknisk revolution på landet og til at kunne fraflytte landet for at indgå i en bredere moderne arbejdsstyrke. Og også hele den faglige uddannelse og derved dens forudsætninger i folkeskolen gennemgik store ændringer ikke mindst med uddannelsesreformerne af skolen i 60-70'erne og de samtidige ændringer i lærlingeuddannelserne. Alligevel synes især ungdomsoprøret i 68- og 70er-generationen at have været ikke årsagen, men anledningen til mange ændringer i samfundet og derfor også i de fundamentale betingelser for et ungdomsliv. 70'erne var med til at genskabe opmærksomheden på, at der fandtes ungdomsgenerationer og forskelligheder i ungdomslivet, knyttet til uddannelsessamfundets samfundsmæssige forandringer. Hvor ungdom og barndom i den moderne borgerlige verden havde haft fokus på unges oplæring og udvikling af individuelle færdigheder, så synes ungdomsoprøret, ved at angribe det borgerlige samfunds autoritære former, i stedet at gøre individualiseringen til en individuel forudsætning og ikke til et socialiseringsmæssigt resultat. Det senmoderne samfunds grundlogik er derfor, at individualiseringen ikke skal læres, men understøttes.

Den individualiseringsudfordring, som fulgte med forandringen fra det moderne borgerlige samfund (her kaldt modus 1) og til det senmoderne, nutidige samfund (her kaldt modus 2), kan fremstilles således:

Modernitetens udfordringer

Figur 5.

Det borgerlige samfund var kendetegnet ved en individualisering, som fokuserede på en bevægelse fra samfundets normer og værdier til individets indlæring og socialisering (modus 1). Her blev børns og unges individualisering varetaget af familie- og skoleinstitutioner, som opdrog eller socialiserede børn og unge til at fungere i det borgerlige samfund. Ungdomsoprøret var et af de første angreb på denne ordening. Det efterlyste en større anerken-

delse af unges egne beslutninger, således at unge blev set og anerkendt som selvstændige aktører i deres eget liv. Unge besad en individualitet og en subjektivitet. Ud af denne kritik og af kritikken af det autoritære samfund opstod der en ny form for individualiseringsbevægelse. I denne bevægelse var udgangspunktet først og fremmest anerkendelsen af individet og dets egenskaber, og udfordringen at finde veje til at kunne støtte børn og unges udvikling af bidrag til samfundet og nødvendige samfundsforandringer (modus 2). Synet på børn og unge som unikke og selvstændige individer betød også, at de ikke længere skulle opdrages, men at de skulle støttes i deres egen udvikling, således at mere samfundsrelevante funktionsmåder blev oparbejdet. Et særligt aspekt af denne omstilling var, at der udvikledes et nyt børnesyn, som anskuede børn i et mere demokratisk perspektiv. Børn blev nu set som "lige" med de voksne, og hermed udvikledes der også en stigende opmærksomhed på det enkelte barns særlige interesser og motiver. Det nye demokratiske børne- og ungdomssyn fulgte ungdomsoprørets aktører og vandt især indflydelse i familielivet og i det pædagogiske arbejde. En anden side ved denne udvikling var således familiens forandring fra autoritær til "venne-familie" (støttende familie) (Mørch & Andersen 2006). Familien placerer sig i dag på linje med andre venner og som støtte eller socialt netværk for unge. Men familien er også i en usikker position, som afhængig af at kunne bevare venskabet. Herved er familiens muligheder for at udgøre et socialt netværk for unge ændret fundamentalt. For det første kan venner, og derfor også familien, udskiftes, hvis de ikke opleves som tilstrækkeligt støttende. For det andet bliver familiens støtte afhængig af den unges liv, og ikke familiens, eller forældrenes, erfaringer.

Disse pointer fangede Harriet Holter allerede i sin familieanalyse i "Familien i classesamfundet" fra 1975 (Holter et al. 1975). Heri beskrev hun overgangen fra den "borgerlige familie" til den moderne "individualiserede familie" og de ændringer, dette medførte for det sociale netværk, som nu var blevet individualiseret og rettet imod "venner". Hvor familien forud havde været en fast og bindende reference, så blev den moderne individualiserede familie på en ny måde afhængig af sine venner. Hvis man blev uvenner, så mistede man let sit sociale netværk. På samme måde stilles forældre som familie og venner over for unges muligheder for selv at vælge mellem forældre og venner. Familien er ikke nødvendigvis det sociale netværk under unge. Familien er en mulighed, men også uden indflydelse, hvis den ikke kan støtte de unge, eller de unge ikke ønsker dens støtte.

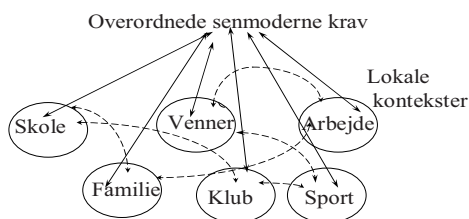
Den senmoderne udvikling har således både været et svar på og en betingelse for en yderligere individualisering. Med slagordet "fra 1. maj til mig først" tegnes der en figur, som sammenfatter individualiseringens forandring med de samfundsmæssige forandringer fra det sociale velfærdssamfund til det nyliberalistiske konkurrencesamfund.

Det antiautoritære oprør havde samtidig også konsekvenser for hele den overordnede ungdomslivspraksis og for unges biografiske bevægelse.

Tanken om en udvikling fra barn over ung til voksen kom under pres. Med kritikken af voksenliv og med krav om demokratisk anerkendelse af børn og unge var vejen banet for en ændret transitionsmodel. Unges autonomi og anerkendelse blev på den ene side rettet mod den tidligere barndomsopfattelse, men også mod tanken om, at der overhovedet fandtes noget, man kunne karakterisere som at være voksen. At være voksen syntes nærmest at pege på en særlig status og ikke på reale handlingsformer. Ønsket om og kravet om demokrati og ligestilling ophæver således på mange måder en tanke om transition mellem ”stadier”. Ungdommens særlige individualiserings- og kompetenceudvikling starter tidligere og tidligere og ender måske aldrig. På denne måde er der ikke blot tale om, at ungdomslivet forlænges, men om at de stadiemæssige forståelser kommer under pres. I dag følger menneskers udvikling ikke i samme grad som forud deres aldersudvikling, men bliver til en udvikling af en biografi i en verden, som består af forskellige handlingskontekster, som alle varetager aspekter af det senmoderne samfunds særlige former for velfærdsudvikling, demokratisering og forbrugspraksis. Begrebet ”fragmenteret kontekstualitet” peger på denne nye konstellation af livsrum eller livsverdener, som mennesker som aktører bevæger sig rundt i. Og igennem de baner eller ”trajectories”, som de tegner imellem de forskellige arenaer, konstruerer de deres egen selvvalgte biografiske udvikling.

Det nye liv og de nye differentieringer

Fragmenteret kontekstualitet: Hvem tegner banerne: Skolen eller medierne

Figur 6.

Denne udvikling følger selvfølgelig de foranderlige kompetencekrav i det senmoderne liberalistiske samfund. Især bliver valgbiografien en central side ved livet for samfundets højere uddannede befolkningsgrupper, som finder sig i uddannelsessammenhænge og jobsammenhænge, som er i stadig forandring. Man kan direkte opleve, at tanken om barn, ung og voksen, som også signalerer en overgang fra familieliv over ungdomsliv og til voksent

familieliv og arbejdsliv ikke findes længere. I dag er der færre, der ser sig selv som voksne. Netop ”opløsningen af ungdommen” eller måske bedre ”voksenlivets forsvinden” (Coté 2000, Bechman Jensen 2004) har mange konsekvenser. F.eks. sker der skift i menneskers aldersmæssige funktionsmåder, så man er ung langt op i alderen og derfor ”eksperimenterer” med job og seksualitet helt op til og ud over efterlønsalderen. Ungdommen forsvinder ikke, men kan ikke længere rummes i en samfundsmæssig biografi. Der bliver måske nærmere tale om, at ungdommens centrale udfordring, individualiseringen og kompetenceudviklingen i dagens uddannelsessamfund, udbredes til at være en livslang opgave. Der er derfor flere forhold, som peger på, at selv om det i dagligdagen er praktisk at kunne snakke om unge, så kan man ikke længere opstille klare kriterier for, hvad det vil sige at være ung. Også med hensyn til arbejde og arbejds løn sker der forandringer. Da voksen og arbejde ”hører sammen”, er der flere og flere, der ikke ønsker ”et arbejde”. De ønsker nærmere ”et job”. Arbejde signalerer andres indflydelse, mens et job ses som aktivitet, som den enkelte påtager sig, og som helst skal være udviklende og underholdende. Jobbet peger på individuelle ønsker og på individuelle kompetencer. Det er således i jobannoncer blevet mere og mere almindeligt at pege på udviklingsmuligheder og individuelle beslutningsmuligheder. Det betyder også, at der ikke direkte tænkes i løn, men i livsstil. Det er således forbløffende at se mange ”unges” vanskeligheder med at organisere deres økonomi. Det er ikke økonomiske afgørelser, der træffes, men nærmere livsstilsbeslutninger, der føres ud i livet. Og ofte med uheldige økonomiske konsekvenser, som det understreges af bankerne, og det med al tydelighed kommer frem i eksemplerne på unge familiers vanskeligheder, f.eks. i livsstilsprogrammer i tv som ”Luksusfælden”.

Teorierne om de unge

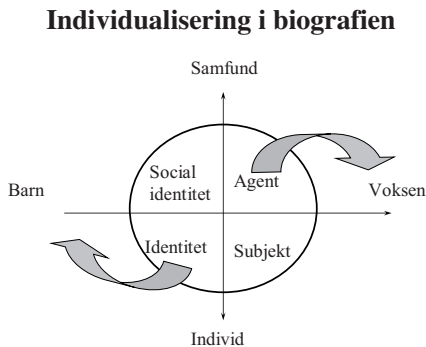
I alle ungdomsdiskurser er der en opmærksomhed på unges biografi. Individualiseringsudfordringen ses i en kontekstuel eller biografisk dimension. Så allerede i selve ungdomsperspektivet stiller der sig udfordringer. Udfordringen består i, hvorledes udvikling analyseres. I den sociale socialpsykologiske ungdomsforskning ses ungdommens biografi som forbundet med den særlige socialt og individuelle opgave, som bredt set kaldes for individualisering. Som sådan handler ungdom om individualisering i biografien. Når psykologisk socialpsykologisk adolescence-forskning ser ungdommens biografi som en mere eller mindre naturbestemt livsfase, så betyder det ikke nødvendigvis, at individualiseringskravet ikke opleves som en ramme for udviklingen, men at udviklingen har et klarere psykologisk end samfundsmæssigt perspektiv. Kompromiset imellem disse opfattelser fanges ofte med et identitetsbegreb (Coté 2000). Som sådan er dette jo rimeligt nok. At finde ud af, hvem man er, og at udvikle sin selvopfattelse er selvfølgelig vigtigt.

Imidlertid er det ”at finde sig selv” kun en del af individualiseringsudfordringen. Udvikling handler om mere end ”at være”. Den handler også om ”at vide” og ”at gøre” (Mørch 2003). I en social socialpsykologisk ungdomsforskning er det derfor nærmere unges handlinger og deres subjektive engagement, deres subjektivitet, der sættes i fokus, idet det refererer til alle tre aspekter: At være, at vide og at gøre (Mørch 2003).

Hertil kommer, at identitet eller selvforståelse måske nærmere skal ses som betinget af individualiseringens forløb og udfordringer end af den individuelle biografi. Individualiseringskravene og kompetencekravene skaber også et, måske endda stigende, krav om at kunne udvikle en selvforståelse. Og herved bliver selvforståelse eller individualitet løsgjort fra et biologisk grundlag og nærmere gjort til en forudsætning for, hvorledes biologiske processer, som f.eks. de forhold, som ofte samles i begrebet pubertet, bliver formet og udfoldet af unge.

Perspektivering af individualiseringen i biografien peger derfor på, at netop opmærksomheden på denne proces fanges med to forskellige begrebsmæssige og teoretiske opmærksomheder. Hvis man kommer fra psykologien, så forklares individualiseringsopgaven som en hhv. individuel og social identitetsproblematik, og hvis man har et socialt socialpsykologisk perspektiv, så sættes fokus på individets handlinger og subjektivitet.

Ungdomsforskningens positioner kan illustreres med en tegning (Figur 7). På den ene side er den psykologiske ungdomsforskning optaget af at finde forbindelsen fra unges udfordringer tilbage til deres biologiske eller individuelle forudsætninger, mens den sociale socialpsykologiske ungdomsforskning er mere optaget af at tegne forbindelser mellem ungdomslivets muligheder, handlinger og unges fremtidsperspektiver.

Figur 7.

Identitetsperspektivet kan selvfølgelig udvides og gøres til centralbegrebet, men herved mister teorierne deres faglige fokus. Individualisering i biografien eller identitetsdannelse i puberteten etablerer nu en gang to helt forskellige opmærksomheder eller diskurser, idet de ser helt forskellige steder hen. Og overordnet ser det ud til, at identitetsbegrebsliggørelsen kigger bagud, mens aktøropmærksomheden ser fremad.

To ekskurser

For nærmere at udfolde en handlingsteoretisk ungdomsforskningsdiskurs' forklaringsmæssige værdi kan det være en ide at se på to "typiske" problemer, som ungdomsforskningen gerne vil bidrage med forklaringer på. På dette sted er formålet ikke at gøre disse forklaringer omfattende og dybtgående, men nærmere at åbne for en opmærksomhed på, hvilken betydning ungdomsforskningens diskurser har i forståelsen af unges problemer og vanskeligheder.

Hvis vi blot for eksemplets skyld ser på de meget udbredte nyere ungdomsproblemer, bandeunge og selvskadende "ungdomsfænomener" som f.eks. spiseforstyrrelser og cutting, så bliver det tydeligt, at både de objektive og subjektive sider ved ungdomsfænomenerne har betydning, og at det er væsentligt at se ungdomslivet som grundlag for unges handlinger.

At blive bandeung

Et af de temaer, som i øjeblikket tiltrækker sig stor opmærksomhed, er bandeudfordringerne. Og umiddelbart stiller mange spørgsmålet, hvorfor unge går ind i banderne.

Som sådan er derfor bandeproblemet nu gjort til et ungdomsproblem, og derfor er der tale om en central udfordring for ungdomsforskningen.

Hvis vi fastholder vores ungdomsteoretiske forståelsesramme, betyder det, at problemet i en eller anden forstand handler om at finde viden om unges veje til individualisering og social integration og at stille spørgsmål ved, hvorfor unge som centrale agenter går denne vej.

Hvis vi holder fast i en bred handlingsteoretisk ramme, skal vi derfor prøve at forstå, hvorfor på den ene side unge bruger betingelser i samfundet, som de gør, og på den anden side, hvorfor de individuelle forudsætninger eller betingelser har betydning for, hvilke handlinger de enkelte unge vælger.

Nu er det jo ikke i sig selv videre enkelt at afgøre, hvad bander er for noget. Politiet har i flere år forsøgt at finde ud af, hvor mange unge der skal snakke med hinanden, før der er tale om en bande. Så i stedet for at starte med at forstå bander som suspekte ungdomsgrupper, så kan det være en ide at vælge et meget mere enkelt og pragmatisk perspektiv. På et overordnet

samfundsmæssigt niveau er der tale om, at bander er institutionelle aktører på linje med andre sociale institutioner, der varetager samfundsmæssige opgaver. Organiseringer som HA, AK81 og Black Copra er, ikke mindst i deres selvforståelse, former for forretningsvirksomheder eller business. Interviews med Jønke Nielsen, lederen af HA, viser tydeligt, at han ikke oplever HA som en kriminel organisering, men som en moderne erhvervsvirksomhed, som i dag endda kræver sit eget uddannelsessystem. Muligheden for at foretage denne omdefinition fra kriminalitet til forretning er ikke et specielt dansk bandefænomen, men følger i sig selv organiseringen af forretningslivet. Mafiaens udbredelse ikke blot i Italien, men nu også i Østlandene som Rumænien, Bulgarien, Rusland etc. og også med afdelinger ind i dagens Danmark peger på, at store dele af forretningslivet ofte befinder sig i gråzoner imellem kriminalitet og ikkekriminalitet. Stein Baggersagen er jo et alt for klart eksempel på denne gråzoneproblematik. Der er og har imidlertid altid været traditioner omkring organisering og beskyttelse af erhvervsliv, lige fra lavene over logerne til dagens mange rose- og støttegrupper som f.eks. ”erfagrunder”. Samtidig er det tydeligt, at grænserne mellem lovlighed og ulovlighed ikke er så skarpe, som man ønsker at fremstille det i offentligheden. Når monopollovgivninger peger på stigende krav om regulering, og når der foregår mere og mere regnskabssvindel i danske virksomheder, så er det ikke let at tegne et klart billede af forskellen på forretning og kriminalitet. Der er derfor mange grunde til, at ”bander” ikke nødvendigvis opleves som særligt kriminelle. De har blot hovedaktiviteter som styring af narkomarkedet, prostitutionsorganisering og pengeudlån. Aktiviteter, som af mange unge ikke nødvendigvis ses som forskellige fra andre samfundsmæssige virksomhedsformer og ikke nødvendigvis forbindes med en personlig opfattelse af, hvad der er kriminelt. Som sådan repræsenterer ”bandemiljøet” en mulig voksen livsverden på linje med andre.

Meget peger derfor på, at ”bandernes” betydning er, at de tilbyder unge job og fremtidsmuligheder, hvis de ellers er så heldige at komme ind i varmen.

Når vi kaster et blik på de udviklinger, der foregår i ungdomslivet, viser det sig da også, at der hos unge kan eksistere en interesse i at blive ”bandemedlem”.

Allerede Merton viste i sin funktionelle analyse af ikke mindst ”Racketeer”-systemet i USA, at spørgsmålet om at blive kriminel ikke handlede om at have særlige uheldige individuelle motiver. For ham var det tydeligt, at kriminelle havde samme mål om ”villa, Volvo og vovse” som andre velfungerende mennesker, de manglede bare de rette midler til at opnå denne fremtid (Merton 1968).

Nu er denne ”teori” nok noget forenklet, men den skaber en opmærksomhed på, at mål og midler spiller en rolle i menneskers praksis.

For mange unge ser bandelivet derfor ud til at være en mulighed, en succes eller et muligt livsforløb, som man har midlerne for at nå. Med begrebet

livsbane eller trajectory peger man i ungdomsforskningen på, at der er "veje" igennem livet, som de enkelte kan bruge for at klare sig. Måske er en central senmoderne livsbane for de unge, som ikke kan blive talenter og superhelte i uddannelsessamfundet, at gå ind i de kriminelle livsbaner. De manglende succesmuligheder i et differentierende samfund finder succeser i banderne. Stigende social ulighed skaber selvfølgelig samfundsmæssige differentieringer.

Hermed peges der på, at det store krav om at blive til noget, at blive en succes, at vise, at man har talent, også er medvirkende til, at unge ønsker sig en "synlig karriere". Hertil kommer, at for mange unge er der ikke mange mulige karriereveje. Hvis de ikke er talenter i uddannelsessystemet, så er de faktisk nærmest både samfundsmæssigt og i deres eget perspektiv en fiasko. Der er derfor store problemer knyttet til den differentiering, som i øjeblikket vokser frem. Fortidig social ulighed er i dag erstattet med individuel differentiering. Og netop koblingen mellem social ulighed og differentiering udgør nok den farligste cocktail. Koblingen fører til udelukkelse og stigmatisering, og til andre valg af livsbaner, hvor succeserne er mere direkte (Furlong & Cartmel 1997).

Hvis vi prøver at placere bandeunge i et handlingsorienteret ungdomsforskningsteoretisk perspektiv, bliver det tydeligt, at det må arbejde med alle niveauer i teorien. Unge står i en opgavesammenhæng, som består i at udvikle deres individualisering, deres kompetencer og deres subjektivitet. På den ene side gives der, og stilles der særlige betingelser og muligheder for denne proces fra samfundets side: Familieliv, arbejdstilbud, hverdagsliv og fritidsliv etc. Disse betingelser er imidlertid samfundsmæssigt differentierede, de er f.eks. forskellige for piger og drenge, for sociale klasser, for land og by og for kulturelle tilhør. Imidlertid handler unge ikke direkte på betingelser, men udvikler en betingelsesforståelse. Denne foregår selvfølgelig i sociale relationelle sammenhænge, hvorfor der udvikles særlige sociale, gruppemæssige eller kulturelle forståelser af ungdomslivets betingelser og udfordringer afhængigt af, hvilke sociale grupperinger de unge tilhører. Samtidig er den enkelte bærer af sine egne forudsætninger. Den unge bruger sine forudsætninger i sit ungdomsliv. Disse forudsætninger refererer sig også til socialt forskellige forudsætninger, til kulturelle og kønsmæssige og også biologiske forskelligheder. Men selv om det er individuelle forudsætninger, så er de ikke nødvendigvis forskellige fra andres. Den enkelte er selvfølgelig særegen, men ikke nødvendigvis unik. Unge kan derfor udvikle en selvopfattelse eller selvidentitet, som formes i sociale netværk, hvor mange ligestillede befinder sig. I sine sociale sammenhænge lærer den enkelte at vurdere sig selv. Det sociale netværk virker som katalysator på unges selvopfattelse.

Samlet set står den unge altså med udfordringer og forudsætninger, som skal bringes i sammenhæng. Den unge må som subjekt vælge sig sin verden og sit liv.

Forskningens opgave kan så bl.a. bestå i at stille sig i de unges situation for herigennem at se på, hvilke udfordringer de står i, og hvilke muligheder de har. Og selv om denne positionering kan pege på, at unge med dårlige fremtidsmuligheder, dårlige uddannelsesresultater og med svage forudsætninger, manglende udviklingsstøtte, familieproblemer, etc. let kan fanges op i sociale netværk, som hjælper dem bedst muligt til et tilsyneladende succesfuldt liv, så er pointen selvfølgelig ikke blot at legitimere de unges handlinger, men at finde centrale felter for indsats, som hjælper de unge til at magte deres liv på andre måder. Her er det centralt, at der må udvikles succesmuligheder for unge, og at der må gives unge muligheder for at engagere sig i deres liv og for at kunne skabe meningsfuldhed og herudaf handlemuligheder (Antonovski 1987).

At snitte og sulte

Andre fænomener hos unge kan på samme måde perspektiveres i en ungdomsforskningsdiskurs. Individuelle psykologiske problemer stiller næsten umiddelbart en udfordring. Skal de ses som individuelle og subjektive problemer knyttet til unges liv, eller skal de blot ses som problemer i unge menneskers psykologiske udvikling.

At se anoreksi og cutting under overskriften selvskadende virksomhed bærer en udfordring med sig. Faren for at psykologisere unges handlinger ligger lige for, og ofte forbindes og forklares selvskadende virksomhed direkte med psykologiske problemer (Favassa 1998, Møhl 2006b, Zila & Kiselia 2001). Og hvis perspektivet udvides lidt, så synes det ofte at standse ved spørgsmål om barndomsudvikling og familierelationer, mens de udfordringer, som præger unges udvikling i et senmoderne ungdomsliv højst får karakter af omstændigheder for unge (se f.eks. Dreier 1997, Møhl 2006a, Hawton et al. 2001).

Imidlertid er unge jo netop i ungdomslivet konfronteret med helt nye udfordringer, som bredest set handler om at indgå i individualiseringsproceskrav og herunder selvforståelses- eller identitetsudfordringer. Og disse er ikke enklere i betragtning af, at disse ikke mindst på et eller andet tidspunkt i de unges liv også sætter unges kropsoplevelse og seksualisering i fokus. Unge er derfor optaget af at klare deres liv, uanset om det er skadeligt eller heldigt for dem selv. Som sådan kan cutting og anoreksi ses som valg, unge tager, fordi det er vanskeligt at klare livet. Og ikke mindst er kravet om at blive/være aktør en væsentlig udfordring i individualiseringssammenhæng. Man kan tale om, at nogle unge ikke er i stand til at magte mange af de udfordringer, som knytter sig til den senmoderne individualisering. Det drejer sig både om samfundsmæssige krav i uddannelsessystemer, men især også om de krav, der retter sig mod unges muligheder for at skabe mening for sig selv i den verden, de lever i. For overhovedet at påtage sig et selvan-

svar. Altså kammerater, kærestes og også forældre er i denne forstand både positive og negative referencer for mange unge. Men samtidig er der ikke tvivl om, at mange krav om at kunne fungere succesfuldt er af betydning, og mange af disse krav handler om at kunne magte både sin emotionalitet og sin kropslighed. De mange samfundsmæssige og sociale krav til udseende, som vælter ud af medierne, bliver også til den unges selvevalueringsinstrumenter og stiller krav om en perfektionisme, som mange på et eller andet felt ikke kan opfylde. Som sådan er ”fysisk udseende” en central del af den senmoderne individualisering, ikke mindst fordi kropslighed i dag er ”et selvansvar”. Det handler ikke blot om at være for tyk, men især også om at kroppen kan ”formes” ikke blot ved brystforstørrelser, men også i fitness-centrene. I den forstand er individualiseringen kommet tæt på den enkelte. Den er, som Boudieu kalder det, blevet kropsliggjort.

Pointen synes at være, at der i en ungdomsforskning må foregå en anerkendelse af personlighedens udvikling som en samfundsmæssig formet udfordring til aktiv organisering af kognitive og emotionelle aspekter i ens biografi.

Hvis vi igen fokuserer på et handlingsperspektiv, kan vi sige, at teorien må referere sig til unges udfordringer. Det er ikke nok at foretage omfattende beskrivelser af unge og deres former for selvskadende virksomhed (som endog af nogle synes at omfatte tatooveringer og piercing!), og så komme med en videnskabelig forklaring, som ganske bortser fra de udfordringer, som unge svarer på. Også cutting skal selvfølgelig ses som en handleform, som finder sit grundlag i samfundsmæssige og kontekstuelle – og derfor også sociale og kønsmæssige – udfordringer og måderne, som disse udfordringer opleves og gøres meningsfulde på, i unges liv. På samme måde må unges biografihistorie drages frem, hvilke særlig sociale, kønsmæssige, kulturelle udfordringer som unge har skullet tackle. Og endelig må hele spørgsmålet om unges socialitet, deres handlemuligheder og frihedsgrader i deres sociale netværk drages frem. Koblinger til sammenfald med ”andre psykiske forstyrrelser” forklarer jo ikke unges adfærd, men stiller nærmere udfordringer for at udvikle mere omfattende forklaringer.

Unge pigers cutting kan ses som en handlingsform, som samler mange udfordringer hos den enkelte. En krævende verden med krav om synlighed og personlig succes, problemer i det sociale netværk, en personlig usikkerhed etc. Det bliver derfor tydeligt, at hvis vi ser cutting som et specielt psykologisk fænomen, lukker vi øjnene for, at psykologiske fænomener kan have eller måske oftest har sociale grunde. Ikke blot i den forstand, at behov, følelser, intentioner, holdninger etc. påvirkes socialt, men at de konstrueres socialt. Den personlige dynamik udtrykker jo ikke blot intrapsykologiske forhold. Pigen, der vælger at skære sig i armen, foretager en handling. Dvs. hun ser og oplever verden, hun vurderer verden og sine oplevelser, hun beslutter. Dynamikken i handlinger ligger i nødvendigheden af at gøre noget i ens verden. Og selv om mange ting, som man gør, på forskellig måde kan

være uhensigtsmæssige, så ligger dog indsatsen i at klargøre uhensigtsmæssigheden, ændre handlingsmuligheder på de samfundsmæssigt, socialt og individuelt og at motivere for andre handlinger.

Udfordringen for en psykologisk socialpsykologisk ungdomsforskning (og for relationen mellem samfundsvidenskab og psykologi generelt) består således ikke blot i at udvikle tværvideenskabelighed, at hente viden fra hinanden, men i at forbinde to – eller flere – diskurser. Og i og med ungdomsforskningens centralitet i de sociale og psykologiske videnskaber kan dette måske gøres.

At udfordre ungdomslivet og de unge

Den traditionelle udfordring har bestået i at beslutte, på hvilket niveau videnskaben skal finde sin dynamik, og at pege på, hvor udviklingen foregår. Den psykologiske faglighed har fundet en individuel dynamik og ser samfundet som former for omstændigheder. Samfundsvidenskaben har en social dynamik og ser derfor individet som en form for marionet. På denne måde er der sket en fastlåsning i en modstilling af samfund og individ, som ikke er nem at overvinde. Udfordringen består således i at fastholde en socialpsykologisk tilgang, som sætter forbindelser mellem samfund og individ i fokus, og som ikke i sin diskurs prioriterer den ene frem for den anden, men udvikler en diskurs imellem individlogik og samfundslogik, en diskurs, som peger på individets handlinger.

Samtidig rejser dette spørgsmålet, om unge skal forstås i en ungdomsdiskurs. Dette er ikke nødvendigvis sikkert, men afhænger af, om de psykologiske fænomener har sociale grunde. Hvis dette er tilfældet, så rejser det netop krav til en analyse af de psykologiske fænomeners grunde. Hvis dette ikke er tilfældet, så er det dette, der må dokumenteres. Der kan selvfølgelig findes anden videnskab, som også kan være relevant for at forstå unges problemer, men hvis unges problemer er forbundet med deres sociale liv og dets forandring, så er det ikke tilstrækkeligt at behandle sociale grunde og betingelser som særlige sociale omstændigheder.

Der kan ikke herske tvivl om, at det senmoderne ungdomsliv stiller helt nye udfordringer for unge og det bredere ungdomsliv. Udfordringerne handler derfor både om de betingelser, som overordnet gives unge, og de muligheder, som unge, forældre og kammerater har som aktører i ungdomslivet.

Den største vanskelighed knytter sig til unges selvansvar. Selvansvar handler jo ikke blot om at give unge ret til at træffe beslutninger selv, men om at beslutninger i et stort omfang gøres til unges eget ansvar og derfor eget redskab. Herved flytter samfundsmæssige udfordringer ned og bliver unges eget problem. Og selv om forældre prøver at hjælpe og beskytte unge, så er ungdomslivet jo ikke forældrenes, men de unges, og forældrenes hjælpemuligheder derfor begrænsede. Presset på unge, konkurrencen

i ungdomslivet og mediernes succeskonstruktioner rammer unge, og de må selv navigere igennem udfordringerne. De kan blive magtesløse i en magtfuld ungdomsverden. Der er derfor ikke noget mærkeligt ved, at unge må få klarhed over sig selv, både ”psykologisk” og som autonome aktører. De må acceptere, at de selv har ansvaret og derfor også, at de må gribe den autonomi, som de er tvunget ind i. De må udvikle kritiske alternativer.

For ungdomsforskningen kan de omfattende ændringer i unges liv måske være med til at klargøre dens forskningsmæssige udfordringer. Unges problemer og i øvrigt måder at agere på peger på en proces, som har klart sociale grunde, men det bliver tydeligt, at processen ofte udformes med en psykologisk logik. Derfor kan hverken en samfundsmæssig logik eller en psykologisk logik ses som grundlaget for at forstå unge. De kan udgøre forudsætninger, men ikke grunde til unges handlinger. Herved er modsætningen mellem en psykologisk og en social ungdomsforskning måske ved at finde sin løsning. Unge forbinder i deres liv deres sociale betingelser og sig selv. Men ikke i den forstand at der er tale om to modsatte poler. Unges grundlag er samfundsmæssigt, men deres handlinger humane eller menneskelige. Den klassiske metafor om at bygge bro mellem individ og samfund viser sig derfor forkert. Der er ikke tale om to modsætninger, som skal forbindes, men om at man befinder sig midt på broen og her i sine handlinger sætter forbindelser til broens to ender. Unges liv har sociale grunde, men det formes ofte med en psykologisk logik.

Imidlertid er ungdomsforskningen jo ikke kun en videnskabelig legeplads. Ungdomsforskningen peger på forståelsesrammer og på relevant praksis. Og ungdomsforskningen er derfor bestemt af sin genstandsforståelse, sin teori og sine metoder. Den praksis, som forskningen kan pege på, følger disse sammenhænge.

Dette gør, at individualiserende ungdomsforståelser er blevet populære i stigende grad. Det nyliberalistiske samfund efterlyser sine individuelle agenter og lukker ofte øjnene for agenternes sociale og samfundsmæssige betingelser. Indsatserne over for bandeunge er nok det klareste eksempel. Uanset mange praktikerer og professionelles ønsker om at forstå unges situation, livsbetingelser og livsprojekter, så er det politiske udspil mere eller mindre begrænset til at finde på nye straffeformer: Lavere kriminel lavalder og strengere straffe.

Ikke mindst ungdomsforskningen har derfor en forpligtigelse til ikke at falde i samme liberalistiske grøft ved at psykologisere og individualisere unges problemer.

Ungdomsforskningen må sikre, at både unges objektive betingelser og subjektive udviklinger sammentænkes, når den udfolder sine teorier, sin forskning og sine resultater.

LITTERATUR

- ANDERSEN, H & MØRCH, S. (2005): The challenged subject. *Identity. An International Journal of Theory and Research*, 5(3) 261-285 New Jersey – London. (På dansk: (2001): Socialpsykologiens verdener. *Psyke og Logos*.)
- ANDERSEN, H. & MØRCH, S. (2005): The challenged subject. *Identity. An International Journal of Theory and Research*, 5(3) 261-285 New Jersey – London.
- ANDERSEN, H. & MØRCH, S. (1987): Nykonservativt och privatorienteringen. *Kritisk Psykologi nr. 1 årgang 42*. Stockholm.
- ANTONOVSKI, A (1987): *Unraveling the Mystery of Health*. Jossey-Bass. San Francisco.
- ARGYRIS, C., PUTNAM, R. OG SMITH, D. (1985): *Action Science*. Jossey- Bass San Francisco.
- ARONSON, E. (1972): *The social animal*, W.H. Freeman N.Y.
- ARONSON, E., WILSON, T. & AKERT, R. M. et al. (2010): *Social Psychology*. Prentice Hall. N.J.
- ASPLUND, J., DREIER, O., MØRCH, S.: "Socialpsykologi og social integration". *Udkast 1* 1975.
- BECHMANN JENSEN, T. (red.).(2004). Generationer imellem. *The European Villager*. Copenhagen University. Copenhagen
- BETTLEHEIM, B. (1963): The Problems of Generations. Erikson (red): *Youth Change and Challenge*. N.Y.: Basic Books.
- BLEGVAD, M. (1969): *Samfundsvidenskab og samfundsvidenskaber*. Samfundslitteratur, København.
- BLUMER, H. (1937): Social disorganization and individual disorganization. *American Journal of sociology*. Vol 42, No. 6. p. 871-877
- BRODBECK, M. (1958): Methodological individualism: Definition and reduction. *Philosophy of Science*. Vol 25.
- BRÜCKNER, P. (1974): *Kapitalismens socialpsykologi*. Hans Reitzels Forlag, København.
- COLEMAN, J. S. (1962): *The Adolescent Society*. N.Y.
- CÔTÉ, J. (2000): *Arrested adulthood. The changing nature of maturity and identity*. New York: University Press.
- DAHRENDORF, R. (1960): *Homo sociologicus*. Köln.
- DREIER, O. (1997): *Psykosocial behandling*. Dansk psykologisk Forlag. København.
- DURKHEIM, E. (1972): *Den sociologiske metode*. Hans Reitzels Forlag, København.
- ERIKSON, E. H. (1971): *Identitet – ungdom og kriser*. Hans Reitzels Forlag, København.
- FAVASSA, A. R. (1998): The coming of age of self-mutilation. *Journal of Nerveous and Mental Disease* 186, (5): 259-268.
- FURLONG, A. & CARTMEL F. (1997): *Young people and social change. Individualisation and risk in late modern society*. Buckingham. Open University Press.
- GIDDENS, A. (1987): *The Constitution of Society*. Polity Press. Oxford.
- GIDDENS, A. (1991): *Modernity and Self-identity*. Polity Press. Cambridge.
- GILLIS, J. R. (1981): *Youth and History*. N.Y.
- HABERMAS, J. (1973). *Erkenntnis und interesse*. Frankfurt.
- HALL, G.S. (1904): *Adolescence, Its Psychology and Its Relation to Psychology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education*. N.Y.
- HAWTON, K. HARRIS, L., HODDER, K., SIMKIN, S., GUNNELL, D. (2001): The influence of the economical and social environment on the delibete self-harm and suicide: an ecological and personal based study. *Psychological Medicine*. 31, 827-836 Cambridge University press.
- HOLLINGSHEAD, A. B. (1949): *Elmtown's Youth*. N.Y.

- HOLLINGSHEAD, A. B. (1975): *Elmtown's Youth and Elmtown Revisited*. N.Y.
- HOLTER, H. ET AL. (1975): *Familien i klassesamfundet*. Pax. Oslo.
- MANNHEIM, K. (1952): The problem of generations. *Essays on the theory of knowledge. Kap. VII*. London.
- MERTON, R.K. (1968): *Social Theory and Social Structure*. The Free Press. N.Y. (oprindeligt 1949).
- MILLS, C. WRIGHT (1959): *The sociological imagination*. NY.
- MØHL, B. (2006a): *At skære smerten bort – en bog om cutting og anden selvskadende adfærd*. Psykiatrifonens forlag, København.
- MØHL, B. (2006b): *Ungdommens selvdestruktive tendenser – med særlig fokus på skæreri (cutting-fænomenet)*. Oplæg til Psykiatrifonden.
- MØRCH, S (2005): Researching Youth Life. In: Helve, H. (ed.): *Mixed Methods in Youth Research. Finnish Youth Research Network*. Juvenes Print. Helsinki.
- MØRCH, S. & ANDERSEN, H. (2006): Individualisation and the changing youth life in: Leccardi, C. & Ruspini, E. (eds.): *A new youth? Young people, generations and family life*. Aldershot: Ashgate.
- MØRCH, S. & BARBARA STALDER: Competence and Employability. In Blasco, Andreu Lopez, Wallace McNeish and Andreas Walther(eds): *Young people and contradictions of Inclusion. Towards Integrated Transition Policies in Europe*. The Polity Press, Bristol 2003.
- MØRCH, S. (1985): *At forske i ungdom*. Rubikon. København.
- MØRCH, S. (1990): Ungdomsteori og intervention. *Udkast nr. 1*. 1990.
- MØRCH, S. (1993): Handlingsteorien. København. *Udkast nr. 1*. 1990
- MØRCH, S. (2001): Social identitet og integration hos etniske unge. *Psyke og Logos. Nr. 1 2001*.
- MØRCH, S. (2003): Youth and Education. *Young vol. 11(1):49-73*. Sage London.
- MØRCH, S. (2007): Learning to Become Youth. In: *Outlines. Critical Social Studies. Vol 8 No. 1*. University Press of Southern Denmark. Odense.
- MØRCH, S. Tendenser i tiden. In: *Unges læring på klub- og fritidsområdet*. Ungdomsringen 2007.
- RADNITZKY, G. (1970): *Contemporary schools of metascience*. Göteborg
- SÈVE, L. (1978): *Marxisme og personlighedsteori*. Rhodos København.
- STAFSENG, OLA (1996): *Den historiske konstruktion av moderne ungdom*. Kappelen Akademisk Forlag. Oslo.
- ZIEHE, T. (1975): *Pubertät und Narzissmus*. Frankfurt.
- ZIEHE, T. (2001): "De personlige livsverdeners dominans" Stencil. Roskilde.
- ZIEHE, THOMAS & HERBERT STUBENRAUCH (1982): *Plädoyer für ungewöhnliches Lernen, Ideen zur Jugendsituation*. Reinbek. Rohwolt.
- ZILA, L.M. and KISELICA, M.S. (2001): Understanding and Counseling Self-Mutilation. *Female Adolescents and Young aAdults. Journal of Counseling and Development Issue. Vol 79, No. 1/winter pp. 46-52*.
- ØSTERBERG, D. (1972): *Forståelsesformer*. Pax. Oslo.